

Z ORZECZNICTWA

Wojciech Kotowski, Bolesław Kurzępa

Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 19 maja 2010 r., sygn. II AKzw 354/10¹

Ważne względy rodzinne, uzasadniające udzielenie przerwy w wykonywaniu kary, to okoliczności uzasadniające uznanie za ciężką sytuację życiową najbliższej rodziny skazanego, a zarazem nadające się do poprawienia przez obecność skazanego i jego osobiste starania. Celem przerwy w karze jest likwidacja zbyt ciężkich (cięższych niż typowe) skutków, jakie niesie ze sobą pozbawienie wolności dla skazanego lub (i) jego rodziny, nie zaś odwlekanie w czasie zwyczajnych trudności i niedogodności płynących z powinności wykonania kary pozbawienia wolności, jakie dotykają również bliskich osób skazanych.

Glosowane orzeczenie dotyczy instytucji fakultatywnego udzielenia przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności, w której podstawę jej udzielenia stanowi sytuacja rodzinna skazanego. Jest ona uregulowana w art. 153 § 2 k.k.w., w myśl którego sąd penitencjarny może udzielić przerwy w wykonaniu kary, jeżeli przemawiają za tym ważne względy zdrowotne, rodzinne lub osobiste. Bez wątpienia jest to rozwiązanie niezwykle humanitarne, które ma na względzie przede wszystkim dobro skazanego, ale także i jego najbliższych. Teza tego postanowienia oparta jest na stanie faktycznym ustalonym przez Sąd Apelacyjny w Lublinie. Wynika z niego, że G. P. P. skazany został za przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. i in. na karę bezwzględną pozbawienia wolności. Po pewnym czasie skierował wniosek o udzielenie mu przerwy w jej odbywaniu, który jednak nie został uwzględniony. Dlatego wniość

¹ KZS 2010, nr 9, poz. 73, LEX nr 593375 i nr 664842.

zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 25 marca 2010 r. w przedmiocie odmowy udzielenia przerwy w odbywaniu kary, które jednak – na podstawie art. 437 § 1 k.p.k. i art. 624 § 1 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w. – Sąd drugiej instancji postanowił utrzymać w mocy, zwalniając jednocześnie G. P. P. w całości od zapłaty wydatków za postępowanie odwoławcze, które poniósł Skarb Państwa.

Zażalenie na powyższe rozstrzygnięcie złożył skazany, który nie formułując konkretnych zarzutów odwoławczych, domagał się w istocie jego zmiany i udzielenia sześciomiesięcznej przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności. Sąd Apelacyjny w Lublinie uznał zażalenie za bezzasadne i przez to niezaskługujące na uwzględnienie.

Przedmiotem rozważań w sprawie było fakultatywne udzielenie przerwy z uwagi na sytuację rodzinną skazanego.

Sąd I instancji uznał, że podnoszone we wniosku względy nie uzasadniają udzielenia G. P. P. przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności. Stanowisko to, mimo jego lakonicznego uzasadnienia – jako trafne – zasługuje na akceptację. Skarżący nie przedstawił bowiem żadnych argumentów pozwalających na uwzględnienie zażalenia, sugerując jedynie, że sąd I instancji poczynił błędne ustalenia faktyczne, jednakże nie sprecyzował, w jakim zakresie. Tak umotywowane zażalenie w zasadzie nie może zaś doprowadzić do efektów zamierzonych przez jego autora.

Jak bowiem trafnie argumentował sąd I instancji, ważne względy rodzinne, uzasadniające udzielenie przerwy w wykonywaniu kary, to okoliczności wskazujące na ciężką sytuację życiową najbliższej rodziny skazanego, a zarazem nadające się do poprawienia przez obecność skazanego i jego osobiste starania. Takie bowiem właśnie, zasługujące na aprobatę, stanowisko jest od dawna ugruntowane w orzecznictwie, w tym również Sądu Apelacyjnego w Lublinie.

Wystarczy wskazać następujące tezy:

- ważne względy rodzinne uzasadniające przerwanie wykonania kary pozbawienia wolności (art. 153 § 1 k.k.w.) to okoliczności uzasadniające uznanie za ciężką sytuacji życiowej najbliższej rodziny skazanego, a zarazem nadające się do poprawienia poprzez obecność skazanego i jego osobiste starania²,
- udzielenie przerwy w odbywaniu kary na podstawie przepisu art. 153 § 2 k.k.w. jest zawsze fakultatywne, co oznacza, że nawet spełnienie przesłanek do jej udzielenia nie musi oznaczać uwzględnienia wniosku w tej kwestii³,

² Postanowienie SA w Krakowie z dnia 13 września 2001 r., sygn. II AKz 326/01, KZS 2001, nr 9, poz. 21; Prok. i Pr. 2002, dodatek „Orzecznictwo”, nr 3, poz. 34.

³ Postanowienie SA w Lublinie z dnia 18 stycznia 2006 r., sygn. II AKzw 871/05, KZS 2006, nr 6, poz. 108, LEX nr 168028.

- udzielenie przerwy z ważnych względów rodzinnych (art. 153 § 2 k.k.w.) odnosi się do wyjątkowo ciężkiej sytuacji życiowej najbliższej rodziny skazanego, nadającej się do poprawienia przez obecność skazanego i jego osobiste starania (KZS 2001, nr 9, poz. 21). (...) Okoliczności dotyczące resocjalizacji skazanego mają drugorzędne znaczenie w sprawie o przerwę w karze pozbawienia wolności. Liczą się one dopiero, gdy stwierdzi się istnienie podstaw do udzielenia przerwy, bowiem mogą prognozować, czy skazany wykorzysta przerwę zgodnie z jej celem (KZS 1999, nr 8–9, poz. 61)⁴,
- ważne względy rodzinne wymagające przerwania kary to okoliczności uzasadniające uznanie za ciężką sytuacji życiowej rodziny skazanego, nadające się do poprawienia przez obecność skazanego i jego osobiste starania⁵,
- przerwę w karze ze względów rodzinnych udziela się, gdy obecność skazanego jest niezbędna dla zapewnienia bytu rodziny czy opieki nad członkiem rodziny, a celu tego nie da się osiągnąć inaczej, jak przez osobisty udział skazanego⁶,
- instytucja przerwy w odbywaniu kary ma charakter wyjątku od zasady nieprzerwanego odbywania kary pozbawienia wolności, a więc przesłanki jej udzielania muszą być ściśle interpretowane. Ciężar gatunkowy ujemnych skutków osadzenia w zakładzie karnym musi więc być tego rodzaju, że w żaden inny sposób niż udzielenie przerwy w karze nie można im zaradzić. Oznacza to, że rodzina osoby osadzonej winna jest podjąć wszelkie starania dla zdobywania środków na utrzymanie i uzyskania niezbędnej pomocy⁷,
- rozpoznając wniosek o udzielenie przerwy w wykonaniu kary sąd penitencjarny powinien oczywiście zbadać, czy skazany rokuje wykorzystanie przerwy zgodnie z jej deklarowanym celem, a w przypadku zaistnienia uzasadnionych co do tego wątpliwości, a także wątpliwości co do tego, czy przebywając na wolności będzie przestrzegał porządku prawnego, odmówić zastosowania tej fakultatywnej instytucji. Prognoza dotycząca zachowania skazanego na wolności, w razie udzielenia mu przerwy nie może być jednak wyłącznym przedmiotem rozważań sądu. Sąd penitencjarny, procedując w przedmiocie udzielenia przerwy w wykonaniu kary,

⁴ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 9 marca 2006 r., sygn. II AKz w 139/06, KZS 2006, nr 3, poz. 40.

⁵ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 9 maja 2007 r., sygn. II AKz w 292/07, KZS 2007, nr 5, poz. 48.

⁶ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 23 lipca 2008 r., sygn. II AKz w 549/08, KZS 2008, nr 10, poz. 48; Prok. i Pr. 2009, dodatek „Orzecznictwo”, nr 3, poz. 37.

⁷ Postanowienie SA w Lublinie z dnia 8 lutego 2006 r., sygn. II AKz w 72/06, KZS 2006, nr 9, poz. 58, LEX 179030.

powinien bowiem zbadać również istnienie bądź też nie określonych faktów dotyczących sytuacji zdrowotnej, rodzinnej lub osobistej skazanego, uzasadniających udzielenie przerwy⁸.

W polu widzenia powinna pozostać jeszcze jedna – jak się wydaje – istotna kwestia wiążąca się z poruszonym zagadnieniem. Otóż, w sytuacji stwierdzenia choroby psychicznej lub ciężkiej choroby skazanego uniemożliwiającej wykonanie kary, uzasadnione jest przerwanie jej wykonania bez dalszego badania celowości takiego postąpienia (art. 153 § 1 k.k.w.). Natomiast *a contrario* w razie żądania przerwy z „ważnych względów osobistych, rodzinnych lub zdrowotnych” (§ 2 art. 153 k.k.w.), słuszne – a nawet wręcz niezbędne – jest badanie mające na celu ustalenie, czy skazany rokuje wykorzystanie przerwy zgodnie z deklarowanymi celami. Jak podnosi się w judykaturze, „gdyby bowiem skazany przerwy w tym celu nie wykorzystał (albo rażąco naruszał porządek prawny lub nałożone obowiązki – art. 153 § 4 k.k.w.), należałoby przerwę odwołać, a przeto lepiej będzie w ogóle jej nie udzielać⁹”.

Judykatura pozostaje w tym wypadku w zgodzie z doktryną. Zgodnie bowiem z trafnym poglądem, który jest prezentowany na tle art. 63 § 2 k.k.w., zdanie pierwsze przewiduje przesłankę przerwy w odbywaniu kary ograniczenia wolności identyczną jak art. 62 § 1 k.k.w. w wypadku fakultatywnego odroczenia wykonania tej kary. Jest nią stwierdzenie, że dalsze odbywanie kary przez skazanego pociągnęłoby za sobą dla niego lub jego rodziny skutki zbyt ciężkie. Jedyną odrębność, jaką wprowadza art. 63 § 2 k.k.w. zdanie pierwsze, w porównaniu z art. 62 § 1 k.k.w., stanowi możliwość udzielenia przerwy do roku, a nie do 6 miesięcy, jak w wypadku odroczenia¹⁰.

Interpretując zwrot „ważne względy rodzinne”, należy mieć na uwadze przede wszystkim jego znaczenie językowe, które należy podzielić. Termin „ważne” oznacza „mające dużą wagę”, „duże znaczenie”, „wiele znaczące”, „doniosłe”, „istotne”. „Względy” – to „branie kogoś pod uwagę”, zwracanie na kogoś uwagi”, „liczenie się z kimś”. Ostatni człon omawianego pojęcia „rodzinne” oznacza „dotyczące rodziny”, „właściwe rodzinie”, „należące do rodziny”, „składające się z członków rodziny”, „wspólne członkom rodziny”. I wreszcie „rodzina” jest „grupą społeczną złożoną z małżonków i ich dzieci”, a więc osoby związane pokrewieństwem¹¹. W sumie chodzi więc o takie

⁸ Postanowienie SA w Lublinie z dnia 5 sierpnia 2009 r., sygn. II AKzw 672/09, KZS 2009, nr 12, poz. 85, LEX nr 524004.

⁹ Por. postanowienie SA w Krakowie z dnia 29 listopada 1999 r., KZS 1999, nr 12, poz. 30; Prok. i Pr. 2000, dodatek „Orzecznictwo”, nr 4, poz. 26; zob. też Z. Hołda, K. Postulski, Komentarz do art. 153 k.k.w., LEX/Arche 2008.

¹⁰ Zob. Z. Hołda, K. Postulski, Komentarz do art. 63 kodeksu karnego wykonawczego, LEX/Arche 2008.

¹¹ Przykładowo: Słownik Języka Polskiego, pod red. M. Szymczaka, PWN, Warszawa 1981, t. III, s. 67, 68, 664 i 872.

okoliczności, które mają fundamentalne znaczenie dla funkcjonowania rodziny skazanego. Trudno byłoby w sposób syntetyczny przedstawić owe „względy”, ale przykładowo może to być choroba unieruchamiająca żonę skazanego, która nie może w związku z tym zajmować się kilkuletnim – niesamodzielnym dzieckiem. W realiach głosowanego orzeczenia chodziło o czasowy charakter przerwy w karze, której udzielenie na sześciomiesięczny okres w sposób trwały nie rozwiązało kwestii świadczenia przez G. P. P. osobistej pomocy ojcu i babce, gdyż po upływie okresu przerwy sytuacja rodzinna wróciłaby do obecnej.

Skazany domagał się bowiem udzielenia przerwy z uwagi na potrzebę sprawowania osobistej opieki nad ojcem i babką. Nie ulega wątpliwości że babka skazanego jest osobą w podeszłym wieku (84 lata), zaś jego 64-letni ojciec jest osobą niepełnosprawną w znacznym stopniu, począwszy od lutego 2002 r. Jednakże z przedstawionej przez skarżącego dokumentacji nie wynika, aby był on niezdolny do samodzielnej egzystencji i w związku z tym nie był w stanie samodzielnie zatroszczyć się o swój byt. Równocześnie wymienieni członkowie rodziny skazanego – co z natury rzeczy jest bezsporne – ze wskazanych względów, w niektórych aspektach swojego życia, wymagają osobistej pomocy ze strony innych osób lub korzystania ze wsparcia środowiskowego. Chodzi jednak o to, że na wolności przebywa dorosły brat skazanego, który zobowiązany jest, w tym samym stopniu co G. P. P., do udzielenia swoim wstępnym wszelkiej niezbędnej pomocy, na co trafnie zwrócił uwagę sąd I instancji. Podkreślenia wszak wymaga, że w sytuacji pozbawienia wolności jednego z członków rodziny, na pozostałych spoczywa ciężar podjęcia wszelkich niezbędnych starań dla zaspokojenia ich wspólnych potrzeb. Ponadto, rodzina skazanego może zwrócić się do znajdujących się w każdej gminie instytucji pomocy społecznej o zapewnienie należącego niektórym z jej członków z mocy ustawy wsparcia.

Przewlekły charakter zdiagnozowanych u wskazanych wyżej wstępnym G. P. P. schorzeń, z którymi jego babka boryka się przeciw od kilkunastu, a ojciec od ponad ośmiu lat, oraz ich wiek, uzasadniają tezę, że z upływem czasu stan zdrowia wymienionych nie tylko nie będzie ulegał poprawie, lecz należy spodziewać się jego pogorszenia. Wobec tego osobista pomoc ze strony skazanego w opiece nad babką i ojcem będzie o wiele bardziej pożądana w okresie późniejszym niż w chwili obecnej.

W tym stanie rzeczy, udzielenie skazanemu przerwy w wykonywaniu kary pozbawienia wolności stałoby zatem w sprzeczności z celem tej instytucji, jak również z ciągłością wykonywania kary, skoro pozytywne rozstrzygnięcie w tym przedmiocie poprawiłoby sytuację jego rodziny jedynie doraźnie, zaś po upływie okresu przerwy wróciłaby ona do obecnej. Celem przerwy w karze jest zaś likwidacja zbyt ciężkich (cięższych niż typowe) skutków, jakie niesie ze sobą pozbawienie wolności dla skazanego lub jego rodziny (także

łącznie), nie zaś odwlekanie w czasie zwyczajnych trudności i niedogodności płynących z powinności wykonania kary pozbawienia wolności, jakie dotyczą również bliskich osób skazanych. G. P. P. był przecież świadomy nienajlepszej sytuacji zdrowotnej wstępnych – trudno bowiem uznać, że mieszkając z wymienionymi i, jak deklaruje, pomagając im, taką wiedzę nabył dopiero z chwilą swego osadzenia – a mimo to nie był on w stanie powstrzymać się przed popełnianiem przestępstw, co doprowadziło do zarządzenia wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności i spowodowało wskazane wyżej nieuchronne, a zarazem typowe, trudności w jego życiu rodzinnym.

Odnosząc się zaś do sugestii skarżącego, że niekorzystna dlań decyzja w niniejszej sprawie narusza normy Konstytucji i prawa międzynarodowego, należy wskazać, że sąd słusznie uznał je za oczywiście chybione. Przede wszystkim udzielenie przerwy, na podstawie przepisu art. 153 § 2 k.k.w., jest jedynie fakultatywne, a zgodna z prawem odmowa jej udzielenia nie narusza prawa skazanego do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Kara pozbawienia wolności jest bowiem bez wątpienia karą humanitarną i powszechnie stosowaną na całym świecie, a jej wykonywanie nie narusza uregulowań krajowych, w szczególności art. 47 w zw. z art. 41 Konstytucji RP oraz międzynarodowych, w tym w szczególności art. 8 Konwencji z dnia 4 listopada 1950 r. o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Wykonywanie kary przewidzianej w porządku prawnym danego państwa stanowi bowiem prawnie dopuszczalną, z mocy uregulowania przepisu art. 8 ust. 2 cyt. wyżej Konwencji, ingerencję władzy publicznej w korzystanie z prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, konieczną w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na ochronę porządku prawnego i zapobieganie przestępstwom.

Z zaprezentowanych wyżej powodów Sąd słusznie zaskarżoną decyzję utrzymał w mocy.

Równocześnie, także słusznie, z uwagi na to, że skazany nie jest zatrudniony w jednostce penitencjarnej i nie posiada do swej dyspozycji dostatecznych środków, Sąd Apelacyjny w Lublinie uznał, iż uiszczenie przez niego wydatków związanych z postępowaniem odwoławczym byłoby zbyt uciążliwe. Dlatego też, na zasadzie art. 624 § 1 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w., zwolnił go od ich zapłaty, określając jednocześnie, że ponosi je Skarb Państwa.